

TRANZICIONI I DREJTË I ENERGJISË

NË KOSOVË

07/2024

TRANZICIONI I ENERGJISË NË KOSOVË

Termi "Just Transition" për Kosovën paraqet rrethana më të vështira dhe problematika shtesë krahasuar me shumë vende që kanë përfunduar ose janë në fazën e tranzicionit. Përpos çështjeve ekonomike, ku dihet se Kosova është shtet relativisht i ri dhe me një ekonomi jo të kënaqshme, Kosova dihet se prodhon shumicën më të madhe të energjisë elektrike përmes thëngjillit. Andaj tranzicioni i drejtë apo "Just Transition" nënkupton për Kosovën largimin nga thëngjilli dhe mbylljen e termoelektranave, taksimin e karbonit, digjitalizimin e transportit dhe minimizimin e emetimeve të karbonit nga sektorët e tjerë ndotës.

GJENDJA AKTUALE E SEKTORIT TË ENERGJISË

Kosova bazon prodhimin e saj të energjisë elektrike në termocentrale që përdorin thëngjill me një kapacitet operativ prej 1,236 MW. Termocentrali Kosova A dhe Kosova B prodhojnë së bashku 960 MW nga thëngjilli, ndërsa 276 MW vjen nga burime të ripërtëritshme.

Nxitja e integritit të mëtijshëm të burimeve të ripërtëritshme do të rrisë kapacitetin prodhues dhe do të ndihmojë në zhvillimin e një tregu energjetik më të qëndrueshëm.

PSE "TRANZICION TË DREJTË" ?

Kosova dhe sistemi i saj energjetik kanë nevojë për transformim, duke marrë për bazë se Kosova është nënshkruese e Deklaratës së Sofjes mbi Agjendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor në vitin 2020, e gjithashtu është zotuar që të zbatojë të gjitha obligimet e Traktatit të Komunitetit të Energjisë. Krahas këtyre zotimeve, Kosova synon një të ardhme e cila është në të njëjtin hap me zhvillimet dhe avancimet teknologjike, duke mundësuar të ardhme të pastër dhe të qëndrueshme dhe e cila siguron furnizim të plotë me energji elektrike për të gjithë qytetarët e saj. Duke anuar nga politikat e gjelbra dhe dekarbonizimi i plotë deri në vitin 2050, atëherë tranzicioni i drejtë energjetik aq sa është detyrë dhe obligim, është edhe domosdoshmëri që do të duhet të shtyhet përpara në aspekte të menjëhershme.

Strategjia e energjisë e REPUBLIKËS SË KOSOVËS 2022 - 2031

Strategjia në fjalë, ka të integruar elemente të rëndësishme të tranzicionit energjetik. Për më tepër, vizioni i kësaj strategjie përcakton qartë se Kosova duhet të arrijë sa më shpejtë transformimin e sektorit energjetik, në mënyrë që viti 2050 të e pret Kosovën së një shtet neutral ndaj karbonit.

Nisur nga ky vizion afatgjatë, edhe objektivat e strategjisë janë përshtatur dhe janë vendosur në mënyrë të zëvendësimit të burimeve fosile me burime të ripërtëritshme të energjisë, mbrojtje të konsumatorit, besueshmëri për sistemin etj. Pesë objektivat e kësaj strategjie, e cila paraqet bazën politike dhe strategjike të tranzicionit energjetik në Kosovë janë:

- *PËMIRËSIMI I BESUESHMËRISË SË SISTEMIT;*
- *DEKARBONIZIMI DHE PROMOVIMI I ENERJISË SË RIPËRTËRITSHME;*
- *RRITJA E EFIÇIENCËS SË ENERJISË;*
- *FORCIMI I BASHKËPUNIMIT RAJONAL DHE FUNKSIONIMIT TË TREGUT;*
- *MBROJTJA DHE FUQIZIMI I KONSUMATORËVE;*

“ NJË SEKTOR ENERJETIK PA CO2 DERI NË VITIN 2050, I INTEGRUAR NË TREGUN PANEVROPIAN, QË GARANTON SIGURI TË FURNIZMIT ME ENERJJI ELEKTRIKE DHE PËRBALLUESHMËRI PËR QYTETARËT. ”

CILAT JANË

SFIDAT KRYESORE

ME TË CILAT

KOSOVA

PO PËRBALLET

GJATË

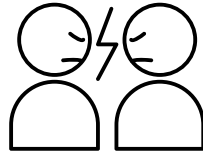
TRANZICIONIT

ENERGJETIK

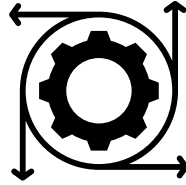
VS

HARMONIZIMI I
POLITIKAVE TË
GJELBRA ME
PROBLEMET SOCIALE

&

DIVERSIFIKIMI I
BURIMEVE DHE
KRIJIMI I
FLEKSIBILITETIT

KRIJIMI I VENDEVE TË PUNËS
PËR PERSONAT E PREKUR
NGA TRANSFORMIMI I
SEKTORIT TË ENERGJISË

&

SIGURIMI I FONDEVE PËR
REALIZIMIN E
TRANSFORMIMIT

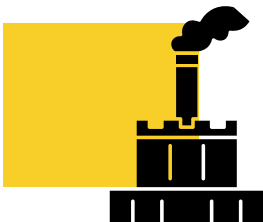
TËRHEQJA E
INVESTITORËVE TË HUAJ

ËB

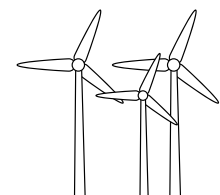
6

INTEGRIMI NË TREGUN E
PËRBASHKËT ENERGJETIK ME
SHTETET E BALLKANIT
PERËNDIMOR

+

SIGURIMI I REZERVËS
SEKONDARE DHE TERCIARE
BRENDA TERRITORIT TË
KOSOVËS

SI MUND TË PËRSHPEJTOHET TRANZICIONI ENERGJETIK PËR *KOSOVËN?*

Kosova dhe tregu energjetik gjenden në fazë kritike dhe mjaft të vështirë. Teknologjia e shekujve të kaluar, burime ndotëse dhe rrjet jo stabil e pamundësojnë sigurinë e furnizimit dhe stabilitetin e gjithë sektorit energjetik në Kosovë. Andaj procesi i tranzicionit energjetik duhet të jetë i rëndësishëm më të lartë, në mënyrë që Kosova të arrijë synimet, objektivat dhe premtimet që në vitin 2050 të jetë një shtet neutral ndaj karbonit. Deklarata e Sofjes por tashmë edhe Strategjia e Energjisë për vitet 2022-2031 do të duhet të orientojnë vendin drejt politikave të qëndrueshme e të gjelbra, politika të cilat deri më tani janë të mangëta dhe nuk përbëjnë prioritet aq sa është e nevojshme për këtë proces thelbësor për njerëzimin.

Kosova nuk ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm drejt integritimit të burimeve të ripërtëritshme. Investimet publike janë thuajse zero në këtë drejtim, mirëpo edhe politikave për tërheqjen e investitorëve të huaj dhe bërjen e tregut më atraktive për ta janë të cekëta dhe nuk përkohjnë me kërkesat e investitorëve të jashtëm. Aktualisht Kosova nuk ofron skema mbështetëse për këto burime të energjisë dhe tregu jo i liberalizuar i energjisë e bënë vendin tonë jo të favorshëm krahas tregjeve tjera energjetike në rajon. Mangësi të tilla ndikojnë në mbajtjen lartë të përqindjes së prodhimit të energjisë nga burimet fosile, duke mos pasur alternativa tjera prodhuese nga teknologjitë prodhuese me burime miqësore dhe jo emetuese.

Ndërsa hartimi i strategjive të cilat ofrojnë transformim të sektorit energjetik e në të njejtën kohë krijojnë vende të reja të punës dhe trajtojnë ndikimet sociale që ky proces do të ketë, janë në faza të hershme dhe jo të kënaqshme. Duke ditur që tranzicioni i drejtë energjetik synon jo vetëm transformim por edhe gjithpërfshirjen dhe mos ndikimin në ekonomitë familjare, shteti ynë nuk ka bërë thuajse asgjë drejt hartimit të strategjive dhe planeve operative të cilat detajizojnë procesin dhe ofrojnë zgjidhje në të mirë të secilit qytetar të Kosovës.

Ndotja mbetet ndër shtyllat më sfiduese të Agjendës së Gjelbër. Kosova ka shënuar pak progres në ndalimin e ndotjes së ajrit, menaxhimit të ujit dhe menaxhimit të tokave. Kjo si pasojë e ngecjes në shumë procese, politikës së gabuar dhe mos ofrimit të zgjidhjeve adekuate për qytetarët. Gjithashtu, krijimi i kushteve të dobëta të tregut ka rezultuar në mos investime të huaja dhe varshmëri nga burimet fosile. Mekanizmat financiar dhe instrumentet e siguruara nga BE-ja ndihmojnë shtetet drejt tranzicionit të drejtë. Kosova gjithashtu mund të përfitojë nga këto fonde, duke bërë kështu të përballeshëm një proces të tillë. Qasja e BE-së ndaj tranzicionit, tregon udhën të cilën ka vendosur të ndjek BE dhe udhën që pret nga shtetet e saj anëtare dhe atyre që synojnë të jenë në të ardhmen anëtare të saj. Andaj, qasja në këto mekanizma financiare kontribuon në arritjen e objektivave karshi mjedisit dhe në gjelbërimin e sektorit karshi mos ndikimit social tek familjet kosovare.

Çfarë roli luan qeveria në përshtypimin e tranzicionit energjetik?

Cilat politika duhet ndjekur?

Pra, kush dhe cfarë duhet të bëjë

Për të arritur një tranzicion të drejtë të qëndrueshëm, qeveria së bashku me akterë të tjerë institucional duhet të ndjek një sërë politikash që mbulojnë aspekte të ndryshme dhe jo vetëm të sektorit të energjisë.

Një pasqyrë më e qartë përcjellur me shembuj konkretë, do të shpalosen në botimin vijues.

Përmbajtja e këtij punimi është përgjegjësi vetëm e Institutit për Politika Zhvillimore (INDEP) dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Heinrich Böll Stiftung (HBS).